

«ufer», «boden»). Caldria anar a buscar algun derivat germànic com b-al. ant. tardà *griusma* f. «kies» o ags. *grēosn* (Holthausen, *Altsächs. Et. Wb.*), però en aquests ens faria nosa la nasal, i sempre hi trobem el diftong entrebancador. — ² Nègre, en la seva grossa monografia, rebutja l'ètimon GRETA, -TIUM (FEW II, 1331b), perquè això vindria d'una -ss- i amb e oberta, però encara que creu poder assenyalar dos casos de *La Cressa*, en realitat no dóna proves d'un ni altre detall fonètic, sinó amb dades de valor incert. — ³ Doc. ja transcrit, en forma un poc reduïda, per l'omissió d'alguns incisos, en l'*InuLC* per Alart, i després p. p. el seu successor P. Vidal, més sencer (suprimint només un incís diferent), en *RLR* xxxii, 429; com que tots dos li donen la data de 1323, suposo que és un mateix doc., i reproduïxo tot el passatge amb els incisos omesos per ells; en totes dues versions figura *cres*, i en els mateixos llocs. També podrien ser dues versions mss. diferents i que tots dos transcriguin senceres: major garantia llavors encara per al mot. — ⁴ Recordo que el 1926, estudiant a Montpeller, vaig proposar a uns companys de muntanya, montpellerencs, amb qui havíem ascendit un puig penyalós, que domina les deus del riuot Clareau, afluent de l'Erau, en el masís de l'Aigoual, Cevennes, i que ells em digueren que no té nom, de batejar-lo com *Lo Greny del Clareu*. Ells parlaven francès, almenys davant meu, i somrigueren de les meves «lubies catalanes». — ⁵ Ningú no ha dit res que s'ho valgüi de l'etimologia perquè val a dir que suggerir, com fa *AlcM*, que sigui afí del cast. *breña* (països accidentats, abarrancats, que no és «d'origen obscur», veg. *DCEC*) és engegar-les sense engaltar... fonèticament. — ⁶ Gudiol, *La Vaxella de justa durant lo S. XIII*, Bna., 1910. — ⁷ Així en el *Libre de Cuina* del S. XIV, p. p. el *BSCC* xvi, 169, 174: «leva-ho del foc com aurà un poc bullit, que serà espesseta, e dóna per *gresals* poc(h)a», i amb la grafia imperfecta *ss* per *s*, sovint tolerada en aquest període: «una liure de metles, atant arroz en un *gr(s)al* de mostalla ---». Però observem que aquesta pretesa *s* sonora ja no podia ser més que una grafia tan muda com la *-b-* que s'hi posà més tard (per marcar el record, que encara es mantenia, d'una consonant evanescent), ⁴⁵ car altrament no s'hauria pogut tancar la *-e-* en *-i-*, per evident influència del hiatus: en altres termes, la pronúncia d'una i altra forma era ja *greal/grial*. Com que aquell *pocha* que hem vist està en una posició tan estranya, com ho és el paper que hi fa tal adjectiu, goso suggerir que és un text lleument alterat en copiar-lo, i que hauria de dir «dóna per *gresals* pochassas», i «en una *grisal* de mostalla», amb l'arcaic gènere femení rebutjat pel copista posterior i, naturalment amb *pocas* en el sentit de 'petites'. — ⁵⁵ ⁸ En una descripció de la matança del porc: «Lo gran dia se lleva: los mataires me vénen, / tot fiers, menant lo porc; los perols se remenen: / *grasala*, aiga calda, bidón, / dins de la cort tot és a punt», Saisset (*Perpiny.*, 23). «*La mixeta*. --- Sempre un ⁶⁰

clot d'escudella te regala, / fas un bot a l'aiguera per la set; / dorm l'aigua en la grogor de la *gresala*, / i en un bol hi blanqueja un glop de llet», JSebPons (*Canta-Perdiu*, p. 70, trad. «dans la cuve jaune»). I ell prou sabia el que era aqueix atuell, car ell mateix em dugué, el 1960, a abeurar-me d'uns glops d'aigua regalada a la *Font de la Grézala*, en els afores d'Illa. — ⁹ Jo mateix vaig anotar *grézala* a Biure, l'any 1939, quan encara eren quaranta km. lluny les tanquetes feixistes, en un quadernet que tinc a la vista; el meu pare a Llers «*gresala*: cassola: ho diu tothom» en una ceduleta que vaig trobar, dataada de 1898; Aràbia «en l'Empurdà, *gresala*: cassola» (*Misc. Folk.*, p. 166). — ¹⁰ «Una *grea(l)la* de terra pintada», *BCEC* vi, 99. — ¹¹ Parallel d'això deu ser *Grealó* nom d'una important partida de terres, despoblada avui del Pla de Lleida, a dues hores de la ciutat, ja citat amb el nom igual en el fogatge iniciat el 1359 (*CoDoACA* xi, 17). Nom inspirat no sé si en la gran font que hi ha, o perquè es troba en una clotada. — ¹² E. Lyon, *Mél. Ant. Thomas*, 283ss. cita documentació de *grazal* i *grazala* en escriptures llatines del S. XIII provinents del Roergue, Oest del Llenguadoc i Est de Gascunya. — ¹³ Afegim-n'hi encara d'aragonesos en 1362 (*gradales*), *gradalete* 1369, 1374, «una dotzena de *gradales* de malica grandes» 1404, tots ells aragonesos (*BRAE* III, 90; II, 3441; III, 350); d'altres encara, i també aragonesos, des de 1331 en *VRom.* x, 162. — ¹⁴ M-Lübke, *REW*, 3830a, diu que *gradalis* ja es troba en el S. VIII. És una de les distraccions habituals d'aquest savi. Vol dir Helinandus, que parla del Greal en els primers anys del S. XIII. En la seva mala lletra, llegí erradament v per x. — ¹⁵ Els esposos Kahane (en *Zs. f. dt. Altertum* LXXXIX, 191-7) han publicat després una nota entossudint-se en *χαρτήρ*, sense cap raó seriosa: no es tracta de «dubtes» o d'objeccions», com diuen ells, sinó d'una total impossibilitat fonètica: llur nota no fa avançar la qüestió en absolut. Un mot cast. *grasser*, *-era* (expressió ben rara), res no té a veure amb això: com mostra la *-ss-* es tracta d'un derivat de *CRASSA* designant un atuell on es posa greix o s'hi cuina amb greix (altrament, la forma coneguda és *greixera*). — ¹⁶ La provenença septentrional només es podria salvar si hagués existit una vella literatura llatina del Greal, de la qual el francès hauria pres el mot assimilant-se'l només en part. Penso en el *granz livres latins* citat en el Perlesvaus. Però l'existència real d'aquest llibre resta ben incerta, i un mig-llatinisme que respectés la *Á*, tot alterant, però, la *-r-* fins a l'extrem d'eliminar-la del tot, és un súmmum d'inversemblances. — ¹⁷ Aquesta encisera etimologia... jocular ha enamorat Rohlf, que ens torna a «innovar» de la idea, en *Hom. a D. Alonso*, 271-2; i quant a la meua, tot embolcant-ho en llaminers elogis, es limita a declarar-la «inadmissible» sense a penes especificar cap raó. Si no fos el respecte que inspira aquest gran collega i amic, fóra el cas de replicar que tal forma d'oposar-se a una etimologia, raonada, sí